

PROLOGAS

Daktaras Morelis sapnavo. Jis gavo skubų iškvietimą pas fiurerį. Juodas folksvagenas, kuriame jau laukė vienas Hitlerio adjutantų, nuvežė prie didžiulio marmurinio monumėnto. Netrukus pasirodė fiureris paradine uniforma.

– Kur vainikai? – griežtai paklausė adjutanto, nekreipdamas nė menkiausio dėmesio į Morelį, tarsi jo čia visai nebūtų.

– Kaip jums žinoma, jis dabar visur deda vainikus, – sušnibždėjo adjutantas daktarui į ausį, o Hitleriui garsiai atsakė:

– Jie čia, mano fiureri!

Tada Morelis pamatė iš tolo atlinguojančią sunkvežimių gurguolę, tokią ilgą, kad negalėjai įžiūrėti pabaigos. Sunkvežimiai buvo pilni prikrauti masyvių iš spygliuočių šakų nupintų vainikų, skirtų pagerbti žuvusiems.

Visi trys: Hitleris, adjutantas ir Morelis įėjo į monumėnto vidų. Čia daktaras pamatė daugybę kapų. Šviesaus

marmuro antkapiai aukso raidėmis. Kareiviai ėmė nešti į vidų sunkius vainikus, perduodavo juos Hitleriui, o šis iškilmingai priklaupdavo prie kiekvieno kapo ir į antkapį atremdavo vainiką. Taip monotoniškai lyg automatas vadas žengė nuo vieno kapo prie kito. Prasidėjus šiai ceremonijai, suskambo iškilminga katalikiška giesmė, primenanti Grigališkąjį choralą. Atrodė, aplink gieda visa: ir aukšti skliautai, ir marmurinės kolonos... Morelis dar kartą nužvelgė antkapių eilę. Jos pabaigos jam taip pat nepasisėkė pamatyti.

– Kada ši eilė baigsis? – paklausė adjutanto.

– Ji nesibaigianti, daktare, – trumpai atsakė šis.

Rytą, patekęjus saulei, jos spinduliai pradėjo savo šokį ant amžiams sustingusio Teodoro Morelio veido. Jau mirusį daktarą rado slaugė Tegernzė Alpenhofo apskrities pagalbinėje ligoninėje 1948-ųjų metų gegužės 26-ąją dieną.

I skyrius

TEODORAS MORELIS

(Theodor Morell, 1886–1948)

– Atrodo, šiandien jums daug geriau, pamažu atsigau-
nate, – lyg iš kažkur toli išgirdo daktaras Morelis jaunos
merginos balsą, – nagi, pasistenkite atsimerkti, jei įstengsi-
te. Manau, dabar jau turėtų pavykti.

Vėliau pasigirdo griežtesnis vyresnės moters balsas.

– Mano mieloji, kam gaištate laiką? Jūs kalbate su la-
vonu.

– Nesutinku, seserie, – atsakė jaunesnioji, – ligoniai, esan-
tys be sąmonės ar net ištikti komos būsenos, gali puikiai gir-
dėti ir suvokti, kas šnekama prie jų lovos. Beje, su jais net
rekomenduojama kalbėtis. Esu skaičiusi mokslinėje lite-
ratūroje.

Teodoras Morelis pamažu atmerkė akis. Vaizdas aplin-
kui dar liejosi, bet jis jau galėjo įžiūrėti dviejų moterų silue-
tus tarsi du pilkus šešėlius.

Atmintis visai buvo dingusi. Tad su nuostaba paklausė:

– Kur aš?

– Ligoninėje, Alpenhofe, Tegernzè. O mes esame jūsų slaugės.

Morelis dar norėjo paklausti, kas nutiko, kad jis čia atsidūrè, tik jau nebepajègè. Liežuvis pynèsi. Ėmè kažką nerišliai veblenti. Šis be laiko sukriošęs pusamžis ligotas vyras, be gausybės kitų negalavimų, jau sirgo ir senatvine demencija*. Be to, nebevaikščiojo, nebevaldè rankų ir kojų. Jei slaugè vèl būtų paklaususi, tikriausiai, sunku būtų ištart net savo pavardę. Vis dèlto kaip buvęs daktaras mintyse sumetè: keista – kaip staiga palengvèjo galva, tikriausiai pasitaisè smegenų kraujotaka. Matyt, šis trumpalaikis, nors ir toks trapus, sveikatos pagerėjimas sukèlè Moreliui keistų vaizdinių ir pojūčių. Susivokè, kad tai gali būti kažin kas iš jo praeities, bet laikinai prašviesėjusioje sąmonėje viską išgyveno kaip dabar: praeities vaizdinius regèjo aiškiai.

Sukriošusį dementišką ligonį ūmai apgaubè vaikiomis vèlyvo pavasario spalvomis žydintis Berlynas. Uoslè gaudè keistus seniai bepatirtus svaiginančius kvapus. Miesto gatvėmis neskubriai žingsniavo stambus tuktelèjęs vyriškis, iš pažiūros aptrintu ir susiglamžiusiu kostiumu, kurio atlapai buvo apkratyti tabako dulkėmis, didelę kumptelėjusią nosį pasibalnojęs apvaliais akiniais plonyčiais rėmeliais. Nejuo tai buvo jis? O gal visai kitas žmogus?

Iš pirmo žvilgsnio galėjai pamanyti tai esant lengvabūdį savo išvaizda nesirūpinantį lèbautoją, rūkalių, žodžiu,

* Demencija – įgyta senatvinè silpnaprotystè.

bohemos atstovą, bet tai buvo Berlyne žinomas gydytojas ir mokslų daktaras Teodoras Morelis. Daktaras su pasitenkinimu traukė krūtinėn gaivų orą, kvepiančią svaiginančiais įvairių žiedų aromatais. Beveik visose gatvėse, kuriomis ėjo, iš abiejų pusių žydėjo alyvos: baltos, rausvos, violetinės...

Nuo vaikystės tėvų jam buvo skirta mokytojo dalia, nes mokytojavo tėtis, senelis ir vyresnysis brolis Adolfas. Būdamas dar labai jaunas, metus mokytojavo ir pats Teodoras, bet greitai jaunuolį patraukė medicina. 1909-aisiais mokslus baigė, įvertintas „labai gerai“. Metų pabaigoje išvažiavo į Paryžių – mokėsi garsiajame Pastero bakteriologijos institute, kur klausydavosi net Nobelio premijos laureatų paskaitų. O 1912-uosius jau sutiko Miunchene, kur įgijo gydytojo kvalifikaciją ir gavo daktaro laipsnį.

Nuo 1912-ųjų iki 1914-ųjų dirbo laivo gydytoju ir keliauvo po pasaulį. Laivai, atnaujinti Šiaurės Vokietijoje, pasiekdavo net Rytų Afrikos krantus. Vėliau Teodoras Morelis dalyvavo ekspedicijose į kitas šalis, kad vietos gyventojams teiktų medicinos pagalbą, tęstų tiriamąjį darbą ir susipažintų su kitų tautų papročiais. Čia jaunas vyras susipažino su kitokia medicina, mažai ką bendra turinčia su vakariečių. Bene didžiausią įspūdį jaunajam Moreliui darė tai, kad čia žmogaus organizmas buvo suvokiamas kaip visuma. Reikėjo gydyti ne vien patį negaluojančią organą, bet visą žmogų, jo asmenybę.

1915-aisiais metais grįžęs namo, gavo šaukimą į armiją ir dirbo Vakarų fronte bataliono gydytoju. Čia užklupo sunki inkstų liga, kuri vėliau paskatins Morelį domėtis urologija.

1918-aisiais baigiantis karui dėl šios ligos jis buvo atleistas nuo karo prievolės ir persikėlė į Berlyną.

Apie 1920-uosius tapo žinomu ir madingu Berlyno gydytoju. Į jį kreipdavosi nemažai garsenybių, nuo paties kronprinco iki pramonės magnatų ir žymių aktorių. Tuo metu Teo Moreliui buvo 34 metai.

Dabar Teodoras turėjo kabinetą Kurfiurstendamo gatvėje. Iškaba skelbė „Odos ir venerinių ligų specialistas“. Vieną iš langų puošė įstatytas stiklinis vitražas, vaizduojantis taurę apsvijusią gyvatę, lašinančią vidun savo nuodus – įprastas simbolis, rodantis čia esant medicinos įstaigą.

Netrukus keturiasdešimtmetį sutiksiantis vyras, žinoma, galėjo atrodyti kur kas patrauklesnis, jei tik nors kiek daugiau dėmesio būtų skyręs savo išvaizdai, tačiau šitai jam nėmaž nerūpėjo. Brangiausiam žmogui – žmonai Johanai, kurią meiliai vadindavo Hani, jis buvo gražus toks, koks yra. Būdamas iš prigimties pragmatiškas mylėjo jei ne už išorinį žavesį, tai bent jau tikrai už didelį kraitį, kurį ji atsinešė tekėdama (dėl to 1919-aisiais Morelis galėjo nusipirkti naujausios medicinos įrangos). Pacientai jam taip pat mokėdavo ne už grožį. Specialybė, apie kurią svajojo nuo jaunumės, leido sėkmingai kilti karjeros laiptais. O dėl viso kito jis nesuko sau galvos.

Be to, Teodoras Morelis buvo visiškai apolitiškas. Jis manė, kad per gyvenimą jau išplaukiojo savo jūras ir vandenynus, jau atkariavo ir savo karą, kuris, deja, pasibaigė 1918-aisiais didžiule Vokietijos gėda ir kapituliacija. Su koku džiaugsmu, atleistas nuo karinės tarnybos, Teodoras

tada nusivilkęs piktai lyg kokią bjaurią gyvatės išnarą nusviedė į kampą karinę uniformą, ant kurios rankovės turėjo nešioti mediko raištį, ir apsivilko civiliais rūbais. Tada, kamuojamas inkstų ligos, davė sau priesaiką, jog daugiau niekada nebekariaus, nebevilkės uniformos ir apskritai nebesivels į jokus įtartinus, ypač politinius, dalykus. Anuo- met galėjo pasidžiaugti nebent tuo, kad iš karo grįžo nors sąlygiškai sveikas – nė karto nebuvo sužeistas. Vis dėlto sužeistųjų kančios ilgam įsirėžė buvusio bataliono gydytojo sąmonėje. Kartą jiems ant neštuvų atnešė kareivį, kuriam sprogęs šrapnelis išdraskė vidurius. Laukan išvirto žarnos. Jiedu su asistentu sudėjo žarnas vidun ir užsiuvo pilvą, bet kareivis vis tiek mirė. Kaip tik vykstant šiai operacijai, Teodorui Moreliui nutiko kai kas keista, ko anksčiau niekad nepasitaikydavo, nors panašių atvejų daktaras per karą buvo matęs daugybę. Matant tas išvirtusias pilkas pulsuojančias kruvinas kareivio žarnas, Morelį nevalingai sutąsė. Jam kažkodėl pasirodė, kad tai susiraižęs kamuolys plonų pilkų gličių gyvačių, kurios be perstojo raitėsi ir rangėsi jo akyse. Gerai, kad daktaro sutrikimo nepastebėjo asistentas. Mat Morelis labai stengėsi neišsiduoti. Bet už visa tai gydytojas atsiėmė naktį, o ji pasitaikė nerami ir mėnesėta. Kai tik prieš miegą pabandydavo užmerkti akis, jam atrodydavo, kad iš visų pusių štai atšliaužia tos pilkos gleivėmis aptekusios gyvačiukės. Nuo to laiko keletą naktų Morelis apskritai nemiegojo. Paskui nemalonią patirtį lyg kiek primiršo. Bet šleikštulį kelianti haliucinacija retkarčiais pasikartodavo iki dabar, ypač šviečiant mėnulio

pilnačiai, nors jos mistiniu poveikiu Morelis taip pat men-
kai tikėjo. Pats daktaras laikė tai nedideliu centrinės nervų
sistemos sutrikimu, sukeltu reakcijos į nuolatinį stresą, pa-
tirtą karo metais. Tad į specialistus jis nesikreipė. Jei reikė-
davo, gelbėdavosi savo paties raminamosiomis piliulėmis.
Apie sutrikimą niekam nepasakojo. Šią Teodoro paslaptį
žinojo tik žmona. Turėjo jai pasakyti, nes kartais nubusda-
vo naktį šaukdamas:

– Gelbėkit! Jos vėl atšliaužia!

Johana tada imdavo jį motiniškai raminti:

– Nurimk, Teo. Tai tik tavo senas košmaras iš karo laikų.
Bet juk karas jau baigėsi. Štai. Vėl patogiai atsigulk. Pama-
tysi, viskas bus gerai.

Dabar daktaras Teodoras Morelis kaip tik praėjo pro
sodelį fotografo Hainricho Hofmano ateljė pašonėje. Čia
greta kitų kuplių medžių vešliai kerojo didžiulis kaštonas,
visas apsipylęs baltomis žiedų žvakėmis su jas pagyvinan-
čiais rausvais taškais. Praeidamas Morelis metė žvilgsnį į šį
kuplų ir dekoratyvų medį. Tai buvo namas Šelingštrasėje,
pažymėtas 50-uoju numeriu. Iš abiejų pusių stovėjo gražiai
suremontuoti ir atidažyti namai, o ir pati gatvė atrodė pra-
bangiai, respektabiliai. Tada priėjo prie durų ir paskambino.
Šįsyk į fotografo studiją daktaras ėjo visiškai ne fotografuo-
tis, nors Hainrichas Hofmanas ir garsėjo kaip puikus savo
amato žinovas, bet pasižiūrėti linksmųjų filmukų, kaip por-
nografinius filmus vadindavo jų gerbėjai. Fotografas savo
ateljė tam reikalui turėjo įsirengęs slaptą kino studiją. Šitaip
pasismaginti pas Hofmaną, beje, dažniausiai pavakariais

traukdavo beveik visa miesto grietinėlė. Žinoma, auditoriją sudarė tik vyrai. Bet, svarbiausia, Hainricho Hofmano ateljė netruko pamėgti nauja ir perspektyvi politinė jėga – NSDAP*. 1933-iaisiais sausio 30-ąją jai atėjus į valdžią, suklestėjo tiek Morelio klinika, tiek Hofmano ateljė. Pas abu dabar lankydavosi nemažai vadinamųjų partijos šulų. Tad nėra ko stebėtis, kad visokio plauko pavyduoliai skleidė gandus, esą tokio populiarumo Hofmanas ir Morelis pasiekę intrigomis ir suktybėmis. Tačiau abiem bičiuliams tai buvo nė motais. Svarbu, kad tuoj po karo likę kone vargetomis šiandien uždirba pirmuosius savo milijonus.

Regis, kas vakarą pas Hainrichą Hofmaną į nelegalaus kino seansus susirinkdavo vis daugiau nacių. Žinoma, čia jie mielai ir fotografuodavosi.

Įėjusį į ateljė, Teodorą Morelį išsyk pasitiko pats šeimninkas Hainrichas Hofmanas.

– Sveikas, Teo!

– Sveikas, Hainrichai!

Abu apkūnoki vyrai, deja, negalėjo pasigirti tokiomis išlankiomis figūromis, kaip minėtieji jauni karininkai.

– Tik pažiūrėk, Hofmanai, – pagyrė Morelis, – kaip šauniai atrodo tavo ateljė. Interjeras vertas paties Kaizerio! Vien jau portjeros! Iš tiesų neblogai, turint omeny, kad to pasiekei, vien fotografuodamas jų fizionomijas.

– Vis padoresnis darbas nei tavo, – patraukė bičiulį per dantį Hofmanas.

* *National Sozialistische Deutsche Arbeiterpartei* (vok.) – Vokietijos Nacionalsocialistų Darbininkų Partija.

– Padoresnis? Kaip tai? – suvaidino, kad nesuprato Morelis.

– Na, tu juk apdalini tuos savo impotentus stebuklingomis piliulėmis, papiktindamas daugelį padorių Berlyno poniai. Be to (čia tai jau atsiskleidžia visa tavo didybė), gelbėji tautą nuo sifilio.

– Rinkis žodžius, Hainrichai, – sudraudė bičiulį Morelis, – tarp mano pacientų yra ir labai aukštų pareigūnų.

Bet abu tik nusijuokė. Širdyje būdamas visiškai apolitiškas, Morelis daktarišku žvilgsniu vertino neseniai į valdžią atėjusią kliką. Pas jį jau spėjo apsilankyti Joachimas fon Ribentropas, Denicas, taip pat uždegančiomis politinėmis kalbomis pagarsėjęs raišasis nacistų propagandos meistras Jozefas Gebelsas, kad daktaras retkarčiais suleistų nuskausminamųjų (mat kamavo inkstų akmenų sukeltos kolikos – Morelis įspėjo, kad rimtai padėti čia gali tik operacija, bet Gebelsas visada griežtai atsisakydavo). Keletą kartų teko matytis ir su arogantiškuoju dabita storuliu Hermanu Geringu, praūžusio karo didvyriu, kadaise garsiu pačios Richtshofeno eskadrilės kapitonu. Jam net keletą kartų į tą pačią kirkšnij, kiek kliudydama vieną sėklidę, buvo cvaktelėjusi priešų kulka – kartą jaunam naikintuvo pilotui karo metais, o kitą – per nepavykusį 1923-ųjų metų pučą. Geringas klausinėjo daktaro, ar galės gyventi normalų lytinį gyvenimą, turėti vaikų, nors Morelis manė, kad šis rūpestis neturi pagrindo. Be to, pasirodė, kad sužeidimo vietoje jau čia stiprius skausmus ir nebegali apsieiti be morfijaus. Pats Geringas sakėsi norįs atsikratyti priklausomybės. Deja,

kiekvieną kart pabandžius, daktarui tekdavo tik skėsčioti rankomis – na, jeigu paciento neišgydė net Švedijos psichiatrinėje...

Žodžiu, Teodoras Morelis žinojo nemažai nacių partijos pareigūnų paslapčių.

Beje, nė vienas jų kol kas nebuvo nuolatinis daktaro pacientas. Visi tikriausiai jau anksčiau turėjo savo gydytojus ar slauges. Ateidavo, sakytum, kokiais priešokiais: tai Gebelsui pasibaigdavo nuskausminamieji, tai Geringas nebusisovkdavo, iš kur gauti morfijaus... Ar šiaip kuris kitas vyriškis nusigąsdavo pajutęs gonorėjos ar dar blogiau – sifilio požymius...

* * *

Alpenhofo ligoninėje Teodoras Morelis sukarščiavo. Smegenyse dėl pablogėjusios kraujotakos ėmė kauptis skysčiai. Jis klejojo. Pasijuto esąs Hofmano ateljė. Ant sienų sukabintos Vokietijos nacionalsocialistų partijos vadų nuotraukos nepaliamamai judėjo, nuolat keisdamos savo formą: iš kvadratinių pasidarydavo stačiakampės arba ovalios ir atvirksčiai. Juodai baltos nuotraukos ratu sukosi apie daktarą Morelį, tarytum šokdamos pasiutišką sarabandą. Jose įamžinti nacių veidai taip pat nuolat keitėsi: čia išplatėdavo, čia susiaurėdavo ir ištįsdavo... Kas paėmė iš jo skrybėlę? A, tai tikriausiai jauna Hofmano sekretorė Eva Braun. Daktaras žvelgė į dailią merginą vis dar tarsi pro baltą tirštą miltingą rūką. Skaisti oda. Rausvi skruostai. Mėlynos akys.